

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 132 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
S.S. Ismailov	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish.....	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Мамлакатimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Xakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях.....	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	

BENCHMARKING ASOSIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINING RAQOBATBARDOSHLIK XUSUSIYATINI OSHIRISH

Qo'ng'iroatboy Avezimbetovich Sharipov

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vaziri, texnika fanlari doktori, professor

Zaynutdinova Umida Djalolovna

Toshkent moliya instituti
"Iqtisodiyot" kafedrası dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik darajasini oshirishdagi samarali usullar ko'rib chiqiladi, jumladan, ta'lim sifatini oshirishda Benchmarking usulini qo'llash dolzarbligi ilgari suriladi. Tadqiqotda Benchmarkingga oid biznes jarayonlar va uning samaradorlik ko'rsatkichlari, sanoatdagi yutuqlari, tarmoqlar va sohalardagi ilg'or amaliyoti o'rganiladi. Benchmarking jarayoni sifat, vaqt va narxni o'z ichiga olib mahsuldorlikni ma'lum bir ko'rsatkich (xarajat, unumdorlik, sikl vaqti) yordamida o'lchash uchun qo'llanilishi tadqiq etilib, muassasadagi ish ko'rsatkichi raqobat sharoitidan kelib chiqib taqqoslanishi tahlil qilinadi[1].

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, marketing, marketing xizmati, oliy ta'lim raqobatbardoshligi, oliy ta'lim raqobatbardoshligini oshirish.

Abstract: This article discusses effective methods to improve the competitiveness of higher education institutions, including the importance of using benchmarking method to improve the quality of education. The study analyzes business processes related to benchmarking and its performance indicators, industry achievements, best practices in industries and sectors. The benchmarking process is used to measure performance using a specific indicator (cost, productivity, cycle time), including quality, time and price, and analyzes how the institution's performance compares with the competitive environment.

Key words: higher education, marketing, marketing service, higher education competitiveness, higher education competitiveness improvement.

Аннотация: В данной статье рассматриваются эффективные методы повышения уровня конкурентоспособности высших учебных заведений, в том числе важность использования метода бенчмаркинга для повышения качества образования.

В исследовании анализируются бизнес-процессы, связанные с бенчмаркингом и его показателями эффективности, достижения отрасли, лучшие практики в отраслях и отраслях. Процесс сравнительного анализа используется для измерения производительности с использованием определенного показателя (затраты, производительность, время цикла), включая качество, время и цену, и анализируется, как производительность учреждения сравнивается с конкурентной средой.

Ключевые слова: высшее образование, маркетинг, маркетинговая служба, конкурентоспособность высшего образования, повышение конкурентоспособности высшего образования.

KIRISH

Globalashuv sharoitida raqobatning tobora kuchayib borishi oliy ta'lim sohasining ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotdagi strategik sohalardan biri sifatida ahamiyati tobora ortib bormoqda.

Xususan, "Hozirga kelib, ta'lim xizmatlari xalqaro bozorining hajmi 100 mlrd. AQSh dollari tashkil etmoqda. "Inson kapitali" dunyo milliy boyligining 64 foizini tashkil etadi. Bu ko'rsatkich rivojlangan mamlakatlarda 70 foiz, o'rta daromadli mamlakatlarda 58 foiz, quyi daromadli mamlakatlarda 41 foizni tashkil etmoqda"¹.

1 <https://cyberleninka.ru>

Bugungi kunda oliy ta'limning innovatsion taraqqiyotning yetakchi omiliga aylanib borishi sharoitida ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishga muhim vosita sifatida qaralmoqda. Jahonda ta'lim xizmatlari bozorini istiqbolli soha sifatida tez sur'atlar bilan sifatli va jadal rivojlantirishda ta'lim sohasidagi integratsiyalashuv milliy manfaatlarni ro'yobga chiqarmoqda. Ta'lim menejmentini sifat o'zgarishlariga monand ravishda samarali shakl va vositalar negizida tashkil qilish, bilim oluvchilarga qulay shart-sharoit yaratgan holda mobillik darajasini oshirishda benchmarking usullaridan keng foydalanish zaruriyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oliy ta'limning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan strategiyalar nafaqat kadrlarni tayyorlash, balki innovatsion ta'lim berish usullarini ham qamrab olishi lozim. Bu borada individual choralarni ta'minlaydigan o'rta yoki uzoq muddatli qarorlar Ye.Dixtl, X.Xershgen [2] tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotlarda bayon etilgan. E.Wagner va J.M. Ferreira [3] tadqiqotlarida oliy ta'lim muassasasida raqobatdosh ustunliklarni aniqlash jarayonini tushuntiruvchi konseptual model taklif qilingan. Unda ta'lim muassasalarini boshqaruvchi tashkilotlarning raqobatdosh ustunlikni yaratadigan ichki va tashqi omillari aniqlangan. Ushbu tadqiqotning asosiy o'ziga xosligi biznes strategiyasi sohasidagi uchta nazariy yondashuvni oliy ta'lim tizimiga moslashtirilganligidir.

Tim Mazzarol tadqiqotlarida xalqaro bozorlarda ta'lim xizmatlari korxonalari uchun barqaror raqobat ustunligini yaratish va qo'llab-quvvatlash uchun muhim bo'lgan omillar modeli taklif etiladi. U sanoat iqtisodiyoti va menejment nazariyasi tomonidan ishlab chiqilgan raqobatdosh ustunlik nazariyalarini, xizmatlar marketingiga oid adabiyotlarni o'rganish asosida aniqlanadi. Model ta'limda strategik qarorlar qabul qilish muhitini va raqobatdosh ustunlikka erishish uchun ideal natijani tushuntirishga qaratiladi[4].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishlarini amalga oshirishda ilmiy tadqiqot metodologiyasida keng qo'llaniladigan usullardan foydalanildi. Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik qobiliyatini oshirishning ta'siri tendensiyalarini o'rganishda umumiylikdan individuallikka va aksincha tartibda deduksion yoki induksion usullardan foydalanish samara bersa, abstrakt-mantiqiy fikrlash usuli esa jarayonni tizimli tahlil qilishda ahamiyatlidir. Ilmiy tahlil jarayonida ana shu ilmiy tadqiqot usullaridan, xususan, kuzatish, umumlashtirish, guruhlash, taqqoslash, tahlil qilishda esa sintez va tahlil usullaridan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Xalqaro darajada oliy ta'lim tizimida integratsion aloqalarni chuqurlashtirib borish zarur. Respublikamizda uzluksiz ta'lim tizimi, jumladan, oliy ta'lim tizimini sifat jihatdan rivojlantirish borasida ta'lim sifatini takomillashtirish, kadrlar salohiyatini oshirish va tizimning moddiy-texnik bazasini zamonaviy talablar asosida mustahkamlash kabilar bilan bir qatorda ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning tashkiliy iqtisodiy mexanizmini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 11-iyuldagi "Oliy va o'rta maxsus ta'lim sohasida boshqaruvni isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF 5763-sonli Farmoni, 2019-yil 11-iyuldagi "Oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4391-sonli qarori, 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" PF 60-sonli, 2019 yil 8 oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmonlari, 2019-yil 11-iyuldagi "Oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimiga boshqaruvning yangi prinsiplarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4391-sonli, 2018-yil 5 iyundagi "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" PQ-3775-sonli, 2017-yil 20-apreldagi "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-2909-sonli, 2017-yil 27-iyuldagi "Oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3151-sonli qarorlari hamda sohaga oid boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirish mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida ulkan islohotlarni olib borishni talab qiladi. Bunda, albatta, oliy ta'lim tizimida yutuqlarga erishgan mamlakatlar tajribalaridan benchmarking usullarini to'g'ri qo'llagan holda erishishimiz mumkin. Oliy ta'limni innovatsion rivojlantirishda professor-o'qituvchilar malakasini va talabalar bilim darajasini oshirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda o'quv laboratoriya xonalari va ularning maxsus asbob-uskunalar hamda jihozlar bilan ta'minlanganlik darajasi ham muhim omil hisoblanadi.

Oliy o'quv yurti, yuqorida aytib o'tilgan bir qator xususiyatlarga yega bo'lgan maxsus mahsulot – ta'lim xizmatlarini ishlab chiqaruvchi tashkilot sifatida, bozor rivojlanishining hozirgi bosqichida raqobatbardoshlik strategiyasini ishlab chiqish jarayoniga, ayniqsa, yehtiyotkorlik bilan yondashishi kerak. Tadbirkorlik tipidagi

tashkilotlarning xususiyatlarini tobora ko'proq yegallab borayotgan universitetlar uchun o'z faoliyatining barcha turlarini, shu jumladan, o'quv jarayonini boshqarish uchun innovatsion usullar, shakllar va vositalardan foydalanishga e'tibor qaratish maqsadga muvofiqdir. Faqatgina ushbu shart bajarilgan taqdirdagina oliy ta'lim muassasasi qisqa va uzoq muddatli istiqbolda raqobatbardoshlikning ma'lum darajasiga erishishini ta'minlab, jahon ta'lim bozori rivojlanishining zamonaviy talablari va tendensiyalariga javob bera oladi.

Ta'lim muassasasining raqobatbardoshligini ta'minlash vositasi sifatida benchmarking ta'lim xizmatlarini taqqoslash va baholash, iste'molchilarning ehtiyojlarini tushunish, universitetning kuchli va zaif tomonlarini boshqa oliy o'quv yurtlarining mavqei bilan taqqoslash va eng yaxshi biznes tajribasidan foydalanishning eng universal vositasi sifatida tanlandi. Universitetning raqobatbardoshlik strategiyasini rejalashtirish tizimida benchmarkingdan foydalanish bizga asosiy afzalliklar manbai bo'lib xizmat qiladigan oliy o'quv yurtining fazilatlarini ham, samarali o'zgarishlarni talab qiladigan fazilatlarini ham doimiy ravishda aniqlashga imkon beradi. Shunday qilib, ushbu vosita universitetning raqobatbardoshligini mustahkamlash maqsadida uning asosiy xususiyatlari va ishlash tamoyillarini rivojlantirish, takomillashtirish va tuzatish yo'llarining yo'nalishlarini namoyish etadi.

Bu benchmarking konsepsiyasiga asoslangan eng yaxshi biznes amaliyotini o'rganish va amalga oshirish jarayonini doimiy ravishda takomillashtirish, tizimlashtirish g'oyalari Yaponiya, AQSh va dunyoning boshqa mamlakatlarida o'tgan asrning oxiridan boshlab benchmarking dasturlari davlat ko'magi bilan rivojlanmoqda. Bunday tajriba almashish orqali alohida tashkilotlar ham, butun mamlakat iqtisodiyoti ham foyda ko'radi, deb ishoniladi. Benchmarking biznes yuritishning ochiqligiga hissa qo'shsa, uning samaradorligini oshiradi, zamon bilan hamnafas bo'lishga va jahon bozorida munosib o'rinlarni yegallashga imkon beradi, shu bois bu juda muhimdir. Garchi shunday bo'lsa ham Rossiyada benchmarking amaliyoti unchalik keng tarqalmagan.

Asosiy muammolardan biri bu ba'zi menejrlarning o'z ta'lim tashkilotining raqobatbardosh pozitsiyasining zaifligini va boshqaruv tizimini yoki butun o'quv jarayonini o'zgartirish zarurligini tan olishni istamasligidir. Bundan tashqari, benchmarking texnologiyasini amalga oshirishda bir qator fikrlarni hisobga olish kerak.

1. Benchmarking – bu ko'p vaqt, pul va hokazolarni talab qiladigan resurslarni talab qiladigan jarayondir. Har bir menejer ma'lum miqdordagi moliyaviy resurslarni tadqiqot va innovatsiyalarga sarflash sharti bilan kechiktirilgan natijalarni olishga rozi emas. Bundan tashqari, cheklangan resurslar tashqaridan mutaxassislarni jalb qilish va konsalting firmalarining xizmatlaridan foydalanishni rad yetishga olib keladi. Ko'pincha boshqaruv qarorlari faqat ilmiy-ommabop biznes nashrlari asosida qabul qilinadi, bu esa muammolarga olib kelishi mumkin.

2. Nazariya va amaliyot o'rtasidagi farqni kamaytirish uchun kechiktirib bo'lmaydigan chora-tadbirlar ko'rilishi zarur. Ta'lim tashkilotlarining o'ziga xos xususiyatlari doirasida zamonaviy boshqaruv vositalaridan foydalanish tajribasiga ega mutaxassislar kerak.

3. Ta'lim tashkiloti bir vaqtning o'zida o'z faoliyatining barcha sohalarini yaxshilashni xohlaydi, bu prinsipial jihatdan imkonsizdir. Yoki benchmarkingdan foydalanishning ijobiy tajribasiga ega bo'lgan holda, masalan, jarayonlardan birini takomillashtirish uchun universitet o'z harakatlarini boshqa buyurtma jarayonini yaxshilash uchun o'tkazadi. benchmarking maqsadini noaniq belgilash bilan bog'liq muammolar ham paydo bo'lishi mumkin.

4. Nomoddiy ko'rsatkichlar muammosi ham mavjud. Qoida tariqasida, osonlikcha o'lchanadigan ko'rsatkichlar qo'llaniladi (moliyaviy ko'rsatkichlar, berilgan diplomlar soni, o'quv dasturlari va boshqalar.) Ta'lim tashkilotlarida muvaffaqiyatli biznes qarorlarini yig'ish, baholash, amalga oshirish va tahlil qilish uchun muvozanatli tizimlarning yetishmasligi tufayli qat'iy aniqlash usullariga ega bo'lmagan ko'rsatkichlar kamdan-kam hollarda o'lchanadi va taqqoslanadi, masalan, jamoaviy ruh, stress darajasi universitet xodimlari orasida ta'lim xizmatlari iste'molchilariga e'tibor darajasi yoki ularning jismoniy va psixologik qulaylik darajasi.

5. Barcha xodimlar tomonidan benchmarkingni amalga oshirish zarurligini va takomillashtirish jarayonida har kimning rolini tushunish undan muvaffaqiyatli foydalanishning muhim shartidir.

6. Biz "Benchmarking kodi"ning buzilishi haqida gapirsak, masalan, quyidagi talablar ko'pincha buziladi:

- qonuniylik – ma'lumotni qidirish yoki ishlatishning noqonuniy usullaridan foydalaniladi va hokazo;
- almashinuv – ta'lim tashkilotlaridan biri zarur ma'lumotlarni olgan holda benchmarking sherigiga o'xshash ma'lumotlarni taqdim yeetishdan bosh tortadi;
- ma'lumotlarning maxfiyligi va ishlatilishi – olingan ma'lumotlar benchmarking maqsadlaridan tashqarida oshkor qilinadi yoki ishlatiladi va hokazo.

Benchmarkingni amalga oshirish jarayoniga individual yondashadigan turli universitetlar, shunga qaramay, uni amalga oshirishning muayyan bosqichlariga e'tibor qaratishlari kerak. Ta'lim tashkiloti faoliyatining ma'lum bir sohasini takomillashtirish zarurligiga asoslangan maqsadni belgilash bosqichida taqqoslash uchun obyekt tanlanadi, bu ma'lum bir ta'lim xizmati, jarayoni, funksiyasi yoki umuman strategiyasi bo'lishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shunday qilib, ta'lim tashkilotining umumiy boshqaruvini amalga oshirish, faoliyat samaradorligini oshirish va oliy o'quv yurtlarining raqobatbardoshligini ta'minlash maqsadida, uning turidan qat'i nazar, benchmarkingni amalga oshirishi zarur.

Ayni paytda benchmarking usullarni mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida qo'llash jarayonida quyidagi jihatlarga e'tibor qaratilmoqda.

Birinchi, oliygohlarga kirishda imtiyozlar sonini kamaytirish to'g'risida takliflar ko'rib chiqilmoqda.

Ikkinchi, yangi o'quv yilidan texnikumlarda o'quvchilarni bilimni baholashni bosqichma-bosqich raqamlashtirish tizimi joriy qilinadi.

Uchinchi, oliygohlarda davlat stipendiyalariga talabgorlarni tanlash jarayonlarini takomillashtirish, tanlovlarni o'tkazishda qonun buzilishiga sababchi bo'ladigan omillar bartaraf etiladi.

To'rtinchi, pedagogik oliygohlardagi talabalar bilim darajasini oshirish bo'yicha aniq chora-tadbirlar ishlab chiqilishi ko'zda tutilgan. Malaka talabalarini ish beruvchilar bilan hamkorlikda ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

Beshinchi, davlat buyurtmasini shakllantirish bo'yicha metodologiyani ishlab chiqishda Germaniya, Avstriya, Singapur va Yaponiya kabi mamlakatlarning ilg'or tajribalari o'rganilmoqda.

Oltinchi, oliy ta'limdan keyingi ta'limda doktorantlarning o'z vaqtida himoya qilish darajasini oshirish bo'yicha amaliy choralar ko'rilmoqda.

Yettinchi, har bir oliygohda "Registrator ofislari" va "Kar'era markazlari" tashkil etish amaliyoti qo'llanilmoqda. Bunda oliygohlarning amaldagi namunaviy shtatlar soni maqbullashtiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Дихтль Е., Хершген Х. Практический маркетинг.— М.: Высшая школа. ИНФРАМ, 1996.— с.21.
2. Emerson Wagner Mainardes, João M. Ferreira. Creating a competitive advantage in Higher Education Institutions: proposal and test of a conceptual model. Int. J. Management in Education, Vol. 5, Nos. 2/3, 2011.
3. Mazzarol, Tim and Geoffrey Norman Soutar. "Sustainable Competitive Advantage for Educational Institutions: a Suggested Model." International Journal of Educational Management 13.6 (1999): 287–300. Web.
4. Giorgia Miotto, Cristina Del-Castillo-Feito, Alicia Blanco-González, Reputation and legitimacy: Key factors for Higher Education Institutions' sustained competitive advantage, Journal of Business Research, Volume 112, 2020, Pages 342-353, ISSN 0148-2963, <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.11.076>.
5. S. El Nemar, D. Vrontis, A. Thrassou. An innovative stakeholder framework for the Student-Choice Decision making process Journal of Business Research, November (2018), pp. 1-15, [10.1016/j.jbusres.2018.11.053](https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.11.053).
6. M. Cattaneo, M. Meoli, A. Signori. Performance-based funding and university research productivity: The moderating effect of university legitimacy. The Journal of Technology Transfer, 41 (1) (2016), pp. 85-104, [10.1007/s10961-014-9379-2](https://doi.org/10.1007/s10961-014-9379-2).
7. Ахунова Г.Н Ўзбекистонда таълим хизматлари маркетинги муаммолари. Монография.— Т.: Иқтисод-Молия, 2005.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

